

Rechtspraak Familierecht

Praktisch bewerkt

In dit nummer:

RFR 2017/14

HR 30 september 2016

Erfrecht. Is de aangifte successierechten doorslaggevend bij vaststelling van de omvang van een nalatenschap en een daaruit voortvloeiende onderbedelingsvordering?

RFR 2017/15

HR 14 oktober 2016

Wet Bopz. Heeft de rechtbank ten onrechte niet ambtshalve onderzocht of betrokkene schriftelijk is geïnformeerd over de gronden van beperking van de bewegingsvrijheid?

RFR 2017/16

HR 14 oktober 2016

Bescherming meerderjarige. Is betrokkene in haar belang geschaad, nu in de mededeling dwangbehandeling (art. 38c lid 2 Wet Bopz) niet de termijn van behandeling wordt genoemd?

RFR 2017/17

Hof Amsterdam 30 augustus 2016

Familieprocesrecht. Kan een minderjarige zelfstandig in appel tegen een beschikking, waarin hij onder toezicht is gesteld?

RFR 2017/18

Hof Den Haag 22 juli 2015

Partneralimentatie. Neemt de huwelijksgelateerde behoefte af door tijdsverloop?

RFR 2017/19

Hof Den Haag 5 oktober 2016

Huwelijksvermogensrecht. Welke echtgenoot dient de huurlasten van de voormalig echtelijke woning te dragen, nu partijen geen gemeenschappelijke huishouding meer voeren?

RFR 2017/20

Hof 's-Hertogenbosch 20 september 2016

Huwelijksvermogensrecht. Wanneer is sprake van een aanvaarding te zijnen bate en schade?

RFR 2017/21

Hof 's-Hertogenbosch 25 oktober 2016

Huwelijkse voorwaarden. Geldt het finaal verrekenbeding bij overlijden ook als de echtscheiding is uitgesproken, maar nog niet is ingeschreven op het moment van overlijden van de vrouw?

RFR 2017/22

Rb. Amsterdam 19 oktober 2016

Erfrecht. Was gedaagde gerechtigd om van de onherroepelijke volmacht gebruik te maken en was de levering van het juridisch eigendom rechtsgeldig?

RFR 2017/23

Rb. Limburg (locatie Maastricht) 19 september 2016

Bescherming meerderjarige. Hoe hoog is een 'billijke vergoeding' op grond van art. 35 Wet Bopz?

RFR 2017/24

Rb. Midden-Nederland (locatie Almere)

21 september 2016

Partneralimentatie. Kunnen echtgenoten bij voorhuwelijkse overeenkomst rechtsgeldig afspraken maken over partneralimentatie?

RFR 2017/25

Rb. Midden-Nederland (locatie Utrecht)

31 augustus 2016

Erfopvolging. Is de algemene bankvoorwaarde dat de erfgenaam geen inzage krijgt in het rekeningverloop voor datum van het overlijden van de erflater onredelijk bezwarend?

RFR 2017/26

Rb. Rotterdam 5 oktober 2016

Familieprocesrecht. Werken de door de vrouw als gedaagde gevoerde verweren in een dagvaardingsprocedure in het voordeel van haar als gedaagde opgeroepen, maar niet verschenen man?

Rechtspraak Familierecht

Praktisch bewerkt

Redactie

Mw. mr. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers
Mr. L.H.M. Zonnenberg

Secretaris van de redactie

Mw. mr. N.H.P. Drost
Wolters Kluwer B.V., Postbus 23, 7400 GA Deventer,
tel. (0570) 647053
e-mail: nicole.drost@wolterskluwer.com

Uitgever

Mr. H.G.D. (Daniël) ter Horst

Medewerkers

Mrs. mw. M.J. Alt-van Endt, B. van den Anker, T. Backx,
mw. M.R. de Boorder, mw. K. Bouwens, mw. G.V. van Campen,
J.Th.M. Diks, mw. I. van der Kamp, mw. T. Kreeftenberg,
A.P. van der Linden, mw. A.G.J. van Lokven, J.A.J.A. Luijten,
J.M. van Luyck, mw. C.S.F. de Nijs, I.J. Pieters, mw. E.C.C. Punselie,
mw. M.M. Schoots, mw. E.P. van der Schraaf,
mw. A.M.B. Snoeks, T.M. Subelack, R. Tuinstra, mw. M.J. Vos,
mw. A. Wakker, mw. M.M. van Wijk.

Aanbevolen citeertitel: *RFR* 2017/1

Formule

RFR publiceert uitspraken van de Hoge Raad, gerechtshoven en rechtbanken die relevant zijn voor het personen- en familierecht.

De uitspraken zijn, indien mogelijk, voorzien van:
- heldere formulering van de centrale rechtsvraag
- samenvatting van de feiten
- samenvatting van de overwegingen van de rechter
- 'zie ook': verwijzingen naar soortgelijke uitspraken
- 'zie anders': verwijzingen naar vergelijkbare casussen met een andere beslissing
- 'wenk': korte praktische tip voor de lezer.

De selectie van uitspraken is de verantwoordelijkheid van de redactie en de samenvattingen, de 'zie ook/zie anders'- verwijzingen en de wenk is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van redactie en bewerkers waarbij objectiviteit wordt nagestreefd.

De rubrieken 'Zie ook' en 'Zie anders' hebben uitdrukkelijk niet tot doel een 100% complete lijst van verwijzingen te geven.

Inzendingen

De redactie houdt zich graag aanbevolen voor interessante uitspraken die (nog) niet op rechtspraak.nl zijn gepubliceerd. U kunt de uitspraak aan ons toezenden via <http://www.wolterskluwer.nl/inzenden>.

Overige informatie

RFR is een uitgave van Wolters Kluwer Nederland B.V., Postbus 23, 7400 GA Deventer
Verschijnt **11 keer** per jaar.

Abonnementsprijs en productinformatie: Raadpleeg voor de productinformatie, de abonnementsmogelijkheden en de bijbehorende prijzen onze shop: www.wolterskluwer.nl/shop en zoek op *RFR*.

Abonnementenadministratie en productinformatie: Wolters Kluwer Nederland Klantenservice, Postbus 23, 7400 GA Deventer, www.wolterskluwer.nl/klantenservice.

Ook adres-/naamswijzigingen kunnen d.m.v. een verbeterd adreslabel worden doorgegeven aan voornoemd adres.

Nieuwe abonnementen: abonnementen kunnen op elk gewenst moment worden aangegaan voor de duur van minimaal één jaar, te rekenen vanaf het moment van eerste levering, en worden gefactureerd per jaar tenzij uitdrukkelijk schriftelijk anders is overeengekomen.

Abonnementen kunnen schriftelijk of per e-mail tot uiterlijk drie maanden voor het einde van de abonnementsperiode worden opgezegd. Bij niet tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch met een jaar verlengd.

Gebruik persoonsgegevens: Wolters Kluwer Nederland B.V., hierna te noemen Wolters Kluwer, legt de gegevens van abonnees vast voor de uitvoering van de (abonnements-)overeenkomst. De gegevens kunnen door Wolters Kluwer worden gebruikt om u te informeren over onze relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact opnemen met klantenservice.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en Wolters Kluwer geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan.

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Wolters Kluwer. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wolters Kluwer.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB).

ISSN 1574-0803

Nederlands
uitgeversverbond
mvw
media voor vak
& wetenschap

 Wolters Kluwer

RFR 2017/14

HOGE RAAD (CIVIELE KAMER)

30 september 2016, nr. 15/01999

(Mrs. A.M.J. van Buchem-Spapens, G. Snijders, C.E. du Perron; A-G mr. R.H. de Bock)

Art. 4:1167 (oud) BW; art. 4:15 BW

JWB 2016/356

RvdW 2016/1011

ECLI:NL:PHR:2016:522

ECLI:NL:HR:2016:2223

Erfrecht. Omvang nalatenschap. Dagvaardingsprocedure. Ouderlijke boedelverdeling. Aangifte erfbelasting.

Kan de in de aangifte successierechten opgenomen vordering uit onderbedeling beschouwd worden als een verdeling en is de aangifte doorslaggevend voor de waardebeoordeling van die vordering? Is de verzoekschriftprocedure van toepassing bij het opvallen van een nalatenschap voor de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht?

Erfflatster (moeder) was met vader in gemeenschap van goederen gehuwd. Uit het huwelijk zijn twee kinderen geboren. In 1989 heeft moeder bij uiterste wil een ouderlijke boedelverdeling gemaakt op grond van art. 4:1167 (oud) BW. Zij is in 2001 overleden, waarna vader in gemeenschap van goederen is hertrouwd. Vader heeft in 2005 in zijn testament de wettelijke verdeling van toepassing verklaard, waarna hij in datzelfde jaar is overleden. De kinderen uit het eerste huwelijk hebben bij de rechtbank een verklaring voor recht gevorderd omtrent de omvang van (1) de nalatenschap van hun moeder en (2) hun vordering op stiefmoeder. De rechtbank overwoog dat er een vormvrije verdeling van de nalatenschap van moeder heeft plaatsgevonden en stelde de omvang van de vordering vast. Het hof heeft het vonnis vernietigd en bepaald dat de verdeling heeft plaatsgevonden bij overlijden van moeder en dat de aangifte successierechten niet doorslaggevend is bij de bepaling van de omvang van de vordering uit onderbedeling. De stiefmoeder heeft cassatie ingesteld. Stiefmoeder klaagt (1) dat het hof heeft miskend dat de vaststelling van de omvang van de vordering van de kinderen in het kader van de aangifte successierechten kan worden aangemerkt als een verdeling, (2) dat het oordeel van het hof dat de kinderen niet waren gebonden aan de waardering van hun vordering in het kader van de aangifte successierecht onbegrijpelijk is, (3) dat het hof heeft miskend dat er bij het doen van de aangifte successierecht sprake is geweest van een vormvrije verdeling, (4) dat het hof er ten onrechte niet van uit is gegaan dat de in de aangifte successierechten opgegeven berekening van de vorderings-

rechten van de kinderen bindend is en (5) dat het hof ambtshalve art. 69 Rv had moeten toepassen, aangezien de door art. 4:15 BW voorgeschreven verzoekschriftprocedure van toepassing is, en (6) dat het hof verzuimd heeft hoor en wederhoor toe te passen.

HR: verwerpt het beroep op grond van art. 81 lid 1 RO.

Zie ook:

- A. Autar, C.B. Baard, W. Kolkman (red.), *Compendium Estate Planning*, Den Haag: Sdu 2014, Hfst. 9 'Fiscale aspecten van boedelafwikkeling', p. 285-350: als ondersteuning bij het uitrekenen van een overbedelingsschuld en om de consequenties te kunnen overzien in het geval een vordering en/of rente tussentijds wordt afgelost;
- M.J.A. van Mourik e.a., *Handboek Erfrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2016, p. 73-76: een toelichting op de status van een aangifte erfbelasting met verwijzing naar de uitspraak van het hof in deze zaak (noot 35);
- M.J.A. van Mourik, *Monografieën Privaatrecht, Deel 1, Erfrecht*, Deventer: Kluwer 2012, nr. 40.1 en 40.2: uitleg ouderlijke boedelverdeling en opsomming van de zeven verschillen met de wettelijke verdeling.

Wenk:

De A-G geeft in overwegingen 3.5 en 3.6 een duidelijke uiteenzetting over het leerstuk van de ouderlijke boedelverdeling. Daaruit volgt, kort samengevat en in deze casus relevant, dat de verdeling van een nalatenschap bij een in een uiterste wil vastgelegde ouderlijke boedelverdeling plaatsvindt op het moment van overlijden van de erflater, zoals ook het hof heeft betoogd.

In overwegingen 3.12 en 3.13 komt het procesrecht aan de orde. Terecht is de procedure ingeleid met een dagvaarding; in deze zaak valt de nalatenschap in 2001 open, dus voordat de nieuwe wet in werking is getreden. De in art. 4:15 BW voorgeschreven verzoekschriftprocedure is dan ook niet van toepassing.

Verder is in deze zaak relevant dat de aangifte erfbelasting (voorheen successierecht) niet dient te worden beschouwd als een vaststelling van de omvang van de onderbedelingsvordering, die de kinderen op hun stiefmoeder hebben.

De Hoge Raad stelt zich op het standpunt dat de klachten niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling, met compensatie van de kosten. Uit de jaarverslagen van de Hoge Raad kan afgeleid worden dat slechts ongeveer 30% van de

cassatieberoepen slaagt. Gelet op de kosten en de onzekere uitkomst is het dan ook een overweging waard om in een beroepsprocedure bij het hof een cassatieadvocaat te laten meelezen om te kunnen anticiperen op een eventueel cassatieberoep.

Eiseres tot cassatie, adv. mr. N.C. van Steijn, tegen

1. Verweerder 1,
2. Verweerder 2, verweerders in cassatie, hierna gezamenlijk: verweerder c.s., adv. mr. M.J. van Basten Batenburg.

Hoge Raad:

1 *Het geding in feitelijke instantie*

Voor het verloop van het geding in feitelijke instanties verwijst de Hoge Raad naar de navolgende stukken:

- a. het vonnis in de zaak 969049\CV EXPL 09-9285 van de kantonrechter in de Rechtbank Rotterdam van 8 april 2011;
 - b. de arresten in de zaak 200.090.086/01 van het Gerechtshof Den Haag van 21 augustus 2012, 4 juni 2013 en 30 december 2014.
- (...)

2 *Het geding in cassatie*

Tegen de arresten van het hof heeft eiseres beroep in cassatie ingesteld. (...)

Verweerder c.s. hebben geconcludeerd tot verwerving van het beroep.

De zaak is voor verweerder c.s. toegelicht door hun advocaat.

De conclusie van de advocaat-generaal R.H. de Bock strekt tot niet-ontvankelijkverklaring van eiseres in haar cassatieberoep voor zover dat is gericht tegen het arrest van het Hof Den Haag van 4 juni 2013 en voor het overige tot verwerving van het beroep.

3 *Beoordeling van het middel*

De in het middel aangevoerde klachten kunnen niet tot cassatie leiden. Dit behoeft, gezien art. 81 lid 1 RO, geen nadere motivering nu de klachten niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling.

4 *Beslissing*

De Hoge Raad:

verwerpt het beroep;
compenseert de kosten van het geding in cassatie aldus dat iedere partij de eigen kosten draagt.

Conclusie A-G mr. R.H. de Bock:

1 *Feiten*

In cassatie kan worden uitgegaan van de feiten die zijn vastgesteld in het arrest van het Hof Den Haag van 21 augustus 2012:

(i) Betrokkene 1 (hierna te noemen: erflaatster) was in de wettelijke gemeenschap van goederen gehuwd met betrokkene 2 (hierna te noemen: de vader); uit dit huwelijk zijn verweerder c.s. geboren.

(ii) Erflaatster is op 3 augustus 2001 te Rotterdam overleden; zij heeft bij uiterste wil van 21 augustus 1989 beschikt over haar nalatenschap, waarbij zij een ouderlijke boedelverdeling heeft gemaakt op grond van art. 4:1167 BW (oud).

(iii) Uit de verklaring van erfrecht en toedeling van 22 november 2001 volgt dat verweerder c.s. hebben berust in de uiterste wil van erflaatster en dat zij afstand hebben gedaan van elk mogelijk recht de door erflaatster gemaakte verdeling te vernietigen.

(iv) De vader is hertrouwd in de wettelijke gemeenschap van goederen met eiseres: hij is op 28 november 2005 overleden en heeft bij uiterste wil van 3 oktober 2005 beschikt over zijn nalatenschap. Bij dit door zijn overlijden onherroepelijk geworden testament heeft de vader tot zijn enige erfgenamen benoemd: eiseres, zijn uit zijn eerste huwelijk geboren kinderen – verweerder c.s. –, zijn uit het huwelijk met eiseres geboren kind en zijn stiefkinderen. Vader heeft de wettelijke verdeling op zijn nalatenschap van toepassing verklaard en zijn stiefkinderen in die verdeling betrokken.

2 *Procesverloop*

2.1 Bij inleidende dagvaarding van 5 september 2008 hebben verweerder c.s. gevorderd, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

I. Voor recht te verklaren dat de omvang van de nalatenschap van erflaatster betreft het bedrag van € 157.847 en dat ieder van verweerder c.s. uit dien hoofde als erfgenaam te vorderen heeft een bedrag van € 52.616, vermeerderd met de wettelijke rente tot en met 3 augustus 2008 ad € 23.579 of in totaal € 76.195 en vermeerderd met de sedertdien te verschijnen wettelijke rente over de hoofdsom van € 52.616.

II. (...)

III. Eiseres zal worden veroordeeld om aan elk van verweerder c.s. ter zake van de nalatenschap van erflaatster te betalen een bedrag van € 76.195, vermeerderd met de wettelijke rente over de hoofdsom van € 52.616 vanaf 3 augustus 2008, althans vermeerderd met de wettelijke rente vanaf de dag van dagvaarding ten deze, tot aan de dag van algehele betaling, dan wel een ander in goede justitie te bepalen bedrag aan hoofdsom vermeerderd met voormel-

de rente vanaf 3 augustus 2001 tot aan de dag van algehele betaling.

IV. (...)

V. Met veroordeling van eiseres in de kosten van deze procedure.

De vorderingen onder II en IV hebben betrekking op de verdeling van de nalatenschap van de vader en spelen in cassatie geen rol.

2.2 De Rechtbank Rotterdam, sector civiel, heeft bij vonnis van 18 februari 2009 de zaak verwezen naar de sector kanton. Na het plaatsvinden van een comparitie van partijen heeft de Rechtbank Rotterdam, sector kanton, bij vonnis van 8 april 2011 ten aanzien van de vorderingen sub I en III eiseres veroordeeld om aan ieder van verweerder c.s. te voldoen een bedrag van € 6.614,64 te vermeerderen met de wettelijke rente daarover met ingang van 23 september 2008 tot aan de dag der algehele voldoening. De rechtbank heeft dienaangaande overwogen dat de vorderingen sub I en III worden beheerst door het recht zoals dat gold voor 1 januari 2003. Het beroep door eiseres op verjaring op grond van art. 3:200 BW wordt door de rechtbank verworpen. De rechtbank oordeelt vervolgens dat een (vormvrije) verdeling van de nalatenschap van erflaatster heeft plaatsgevonden. Uit hoofde van de verdeling hebben verweerder c.s. een opeisbare vordering op eiseres, die door de rechtbank wordt bepaald op € 6.614,64 te voldoen door eiseres aan ieder van verweerder c.s., te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 23 september 2008.

Ten aanzien van de vorderingen sub II en IV bepaalt de rechtbank met toepassing van de wisselbepaling van art. 69 Rv dat de procedure zal worden voortgezet volgens de regels die gelden voor de verzoekschriftprocedure.

2.3 Verweerder c.s. zijn in hoger beroep gekomen van het vonnis van 8 april 2011. Bij arrest van 30 december 2014 heeft het Hof Den Haag het vonnis vernietigd en heeft het ten aanzien van de vordering sub I en III beslist dat eiseres aan ieder van verweerder c.s. zal dienen te betalen een bedrag van € 25.651,64, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 29 september 2013 tot aan de dag der algehele voldoening. Het hof heeft aan zijn beslissing de volgende overwegingen ten grondslag gelegd.

Het hof geeft in r.o. 9 en 10 van zijn arrest van 21 augustus 2012 de standpunten van partijen met betrekking tot de verdeling van de nalatenschap van erflaatster en het beroep door eiseres op verjaring weer. In r.o. 11 overweegt het vervolgens:

“11. Het hof overweegt als volgt. Erflaatster had een ouderlijke boedelverdeling gemaakt. Daardoor stond bij het overlijden van erflaatster terstond vast van welke goederen iedere erfgenaam eigenaar is. Een contractuele verdeling tussen de erfgena-

men was daardoor niet meer nodig. De nalatenschap was immers al verdeeld door erflaatster. De door erflaatster gemaakte verdeling hield in dat de goederen van haar nalatenschap werden verkregen door vader onder de verplichting de schulden van de nalatenschap voor zijn rekening te nemen. Appellanten hebben door deze verdeling een vordering wegens onderbedeling gekregen op vader ter grootte van hun erfdeel, welke vordering – voor zover hier van belang – eerst opeisbaar werd bij overlijden van vader. Aangezien haar nalatenschap reeds door erflaatster was verdeeld bij de door haar gemaakte ouderlijke boedelverdeling, heeft er geen verdeling plaats gevonden. Er behoeft slechts aanvullende boedelwerkzaamheden te worden verricht, zoals aangifte voor destijds het successierecht en mogelijk vaststelling erfdelen kinderen, maar geen verdeling.

Anders dan geïntimeerde meent, zijn de erfgenamen bij de vaststelling van hun onderbedelingsvorderingen in hun onderlinge verhouding niet gebonden aan de waardering voor het successierecht. De hogere werkelijke waarde moet bij het tweede overlijden (van vader) in aanmerking worden genomen, tenzij de vaststelling van de civielrechtelijke vorderingen al heeft plaats gevonden. De aangegeven waarden voor de heffing van het successierecht binden de erfgenamen niet. Voor zover er al tussen vader en appellanten overeenstemming was over de aan te geven waarden, was dat slechts voor de heffing van het successierecht. Dat nadien, zoals geïntimeerde stelt, overeenstemming tot stand is gekomen over de omvang van de nalatenschap op basis van de aangifte – het hof neemt aan dat geïntimeerde bedoelt voor de berekening van de vordering van appellanten op vader – is het hof uit de overgelegde stukken niet gebleken. Het enkele invoeren van de wilsrechten door appellanten bij gelegenheid van het hertrouwen van vader zonder tegelijk met de vader over de omvang van de nalatenschap te praten is hiertoe naar het oordeel van het hof onvoldoende. Een berekening van de omvang van de vordering was toen niet aan de orde omdat de vorderingen van appellanten blijkens het testament van erflaatster niet opeisbaar werden door het hertrouwen van vader. Ter zijde merkt het hof nog op, dat een regeling als die van de wilsrechten ontbrak onder het voor 1 januari 2003 toepasselijke recht. Ook de door geïntimeerde gestelde hulp door appellante sub 2 aan de vader bij de financiële administratie na het overlijden van erflaatster, wat daar ook van zij, is geen vaststelling van de hoogte van de onderbe-

delingsvorderingen. Het beroep van geïntimeerde op rechtsverwerking kan niet slagen. De vorderingen van appellanten op vader zijn eerst door zijn overlijden opeisbaar geworden op 28 november 2005. Het door geïntimeerde gestelde voor een beroep op rechtsverwerking is naar het oordeel van het hof ontoereikend. Van de aanwezigheid van bijzondere omstandigheden op grond waarvan vaders thans geïntimeerde het gerechtvaardigd vertrouwen kunnen ontnemen dat appellanten bij de berekening van hun vordering niet zouden uitgaan van een hogere (werkelijke) waarde dan de fiscale is niet gebleken. Evenmin is gebleken dat geïntimeerde in haar positie onredelijk benadeeld wordt. De vordering wordt immers gedragen door alle erfgenamen van vader.

12. Het vorenstaande leidt ertoe dat er naar het oordeel van het hof geen sprake kan zijn van verjaring van de vordering van appellanten. De omvang van de nalatenschap van erflaatster dient derhalve te worden vastgesteld. (...)”¹

Vervolgens overweegt het hof dat partijen twisten over de waarde van de onroerende zaak aan de Reinier Kloegstraat 4 te Hoogvliet, gemeente Rotterdam (r.o. 12) en dat het hof hierover nader wenst te worden geïnformeerd door een deskundige (r.o. 14).

Bij arrest van 4 juni 2013 heeft het hof een deskundige benoemd. In zijn eindarrest van 30 december 2014 heeft het hof overwogen dat de deskundige de waarde in het vrije economische verkeer van de onroerende zaak heeft vastgesteld op een bedrag van € 155.000 (r.o. 3). Eiseres heeft tegen deze waardevaststelling bezwaren geuit (r.o. 4). Verweerder c.s. hebben gesteld dat zij zich kunnen vinden in de door de deskundige vastgestelde waarde van € 155.000 met betrekking tot het onderhavige onroerend goed (r.o. 5). In een schriftelijke reactie hebben verweerder c.s. berekend wat hun vordering op eiseres is, te weten ieder van verweerder c.s. een bedrag van € 25.651,64, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 29 september 2013 tot aan de dag der algehele voldoening (r.o. 6). Eiseres heeft hierop niet meer gereageerd (r.o. 7). Het hof ziet geen aanleiding om af te wijken van de waarde van het pand zoals deze door de deskundige is vastgesteld (r.o. 8). Vervolgens veroordeelt het hof eiseres tot betaling aan ieder van verweerder c.s. van € 25.651,64 met wettelijke rente vanaf 29 september 2013 (r.o. 9).

2.4 Eiseres heeft tijdig cassatieberoep ingesteld tegen de arresten van het Hof Den Haag van 21 augustus 2012, 4 juni 2013 en 30 december 2014. Verweerder c.s. hebben gecon-

cludeerd tot verwerping van het cassatieberoep. verweerder c.s. hebben hun standpunt nog schriftelijk toegelicht.

3 *Bespreking van het cassatiemiddel*

3.1 In cassatie heeft eiseres één middel aangevoerd, dat uiteenvalt in drie onderdelen. De onderdelen richten klachten tegen het arrest van 21 augustus 2012 en dat van 30 december 2014. Er zijn geen klachten gericht tegen het tussenarrest van 4 juni 2013. Eiseres is daarom niet-ontvankelijk in haar cassatieberoep voor zover dat is gericht tegen het arrest van het Hof 's-Gravenhage van 4 juni 2013.

3.2 *Onderdeel 1* keert zich tegen r.o. 9-10 van het arrest van 21 augustus 2012. Aangevoerd wordt dat uit de gedingstukken blijkt dat art. 3:200 BW onderwerp is geweest van het processuele debat en niet art. 3:100 BW, waarnaar het hof in de genoemde rechtsoverwegingen verwijst. Het oordeel van het hof is daarmee onbegrijpelijk of het hof is buiten de rechtsstrijd van partijen getreden. Het is niet duidelijk of sprake is van een verschrijving. Dat heeft ook tot gevolg dat het oordeel van het hof over de verjaring in r.o. 11-12 onvoldoende inzicht geeft in de daaraan ten grondslag liggende gedachtegang.

3.3 R.o. 9 en 10 van het (tussen)arrest van het hof van 21 augustus 2012 bevat uitsluitend een weergave van het standpunt van partijen. Nu partijen in hun gedingstukken hebben verwezen naar art. 3:200 BW en niet naar art. 3:100 BW,² is sprake van een kennelijke verschrijving van het hof. Overigens bevatten r.o. 9-10 geen overwegingen die dragend zijn voor de (uiteindelijke) beslissing van het hof, zodat het middelonderdeel in zoverre ook belang mist. Voor zover onderdeel 1 een voortbouwende klacht bevat die zich richt op r.o. 11 en 12 moet die in het licht van het voorgaande eveneens falen.

3.4 In *onderdeel 2* wordt – verdeeld over vijf subonderdelen – opgekomen tegen r.o. 11 van het arrest van 21 augustus 2012. In die rechtsoverweging heeft het hof geoordeeld dat er geen verdeling heeft plaatsgevonden, aangezien de nalatenschap reeds door erflaatster was verdeeld bij de door haar gemaakte ouderlijke boedelverdeling. Kort samengevat komt het onderdeel erop neer dat deze overweging onjuist of onbegrijpelijk is, omdat de vaststelling van (de omvang van) de vorderingen wegens onderbedeling wel degelijk kan worden aangemerkt als een verdeling, waaraan ver-

² Dat eiseres een beroep heeft gedaan op art. 3:200 BW (en niet op art. 3:100 BW) blijkt onder meer uit: memorie van antwoord, onder 10-11, in reactie op de memorie van grieven (zijdens verweerder c.s.), p. 5-7 (met betrekking tot grief 1). Voor het geding in eerste aanleg, zie de Rechtbank Rotterdam 8 april 2011, r.o. 3.1 t/m 3.2.

¹ Het arrest is gepubliceerd als Hof 's-Gravenhage 21 augustus 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY2203.

weerder c.s. in het onderhavige geval gebonden zijn.

3.5 Ter inleiding van de bespreking van middelonderdeel 2 zal eerst kort worden ingegaan op de ouderlijke boedelverdeling. In het onderhavige geschil gaat het om een erflaatster die is overleden vóór de inwerkingtreding van het huidige erfrecht per 1 januari 2003 (namelijk op 3 augustus 2001), zodat haar nalatenschap vererft naar het voordien geldende recht. Erflaatster heeft in haar uiterste wilsbeschikking een ouderlijke boedelverdeling opgenomen op de voet van de art. 1167 e.v. BW (oud). Naar oud recht was een ouderlijke boedelverdeling rechtsgeldig, maar naar huidig erfrecht is zij ingevolge art. 4:42 BW niet meer toegestaan. Art. 79 Overgangswet NBW brengt voor het onderhavige geval mee dat de ouderlijke boedelverdeling die vóór de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht is gemaakt ook na de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht geldig blijft.³ Overigens blijft een ouderlijke boedelverdeling ook geldig in het geval zij is opgenomen in een voor de inwerkingtreding van het huidige erfrecht opgemaakte uiterste wilsbeschikking door een nadien overleden erflater (art. 127 Overgangswet NBW).

3.6 De ouderlijke boedelverdeling beruiste op art. 1167 BW (oud). In art. 1167 BW (oud) was bepaald dat de bloedverwanten in de opgaande linie bij uiterste wilsbeschikking, of bij notariële akte, tussen hun nakomelingen onderling of tussen deze en hun langstlevende echtgenoot verdeling en scheiding van hun goederen mogen maken. Een contractuele verdeling tussen de erfgenamen is daardoor verbodig. Luitjen heeft erop gewezen dat de rechtsfiguur van de ouderlijke boedelverdeling een dubbel karakter heeft. Enerzijds is zij, gedurende het leven van de erflater, aan te merken als een uiterste wilsbeschikking. Anderzijds is de ouderlijke boedelverdeling vanaf het moment van overlijden van de erflater een voltooide verdeling die in rechtsgevolg gelijk staat aan een door de erfgenamen zelf tot stand gebrachte verdeling. Het is dus de erflater die de verdeling van de nalatenschap tot stand brengt.⁴

Een veelvuldig gebruikte vorm van boedelverdeling is die waarin alle goederen der nalatenschap aan de langstlevende echtgenoot

worden toegedeeld onder (i) de verplichting alle kosten en schulden der nalatenschap voor zijn rekening te nemen en (ii) aan de overige erfgenamen (gewoonlijk de kinderen) wegens overbedeling zijn/haar erfdeel in contanten uit te keren. Aan de overige erfgenamen wordt toegedeeld een vordering wegens overbedeling ten laste van de langstlevende echtgenoot. Daarbij wordt gewoonlijk toegevoegd dat de vorderingen uit hoofde van overbedeling niet tijdens het leven van de langstlevende echtgenoot opeisbaar zijn.⁵

Zoals gezegd heeft de wetgever de uiterste wilsbeschikking met een ouderlijke boedelverdeling naar huidig recht niet toegestaan (art. 4:42 BW). Naar huidig recht is daarvoor in de plaats gekomen de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW. Er bestaan echter meerdere verschillen tussen de uiterste wilsbeschikking met een ouderlijke boedelverdeling en de wettelijke verdeling in het erfrecht bij versterf.⁶

3.7 Tegen deze achtergrond kunnen de klachten uit onderdeel 2 worden besproken. *Subonderdeel 2.1* richt zich tegen r.o. 11 van het tussenarrest van 21 augustus 2012 en betoogt dat onjuist of onbegrijpelijk is dat het hof daar overweegt dat aangezien de nalatenschap van erflaatster reeds door erflaatster was verdeeld bij de door haar gemaakte ouderlijke boedelverdeling, er (naderhand) geen verdeling meer heeft plaatsgevonden door appellanten. Er behoeften slechts aanvullende boedelwerkzaamheden te worden verricht, zoals aangifte voor destijds het successierecht en mogelijk vaststelling erfdelen kinderen, maar geen verdeling, zo overwoog het hof. Aangevoerd wordt dat het hof hiermee miskent dat vaststelling van (de omvang van) de vorderingen wegens onderbedeling wel degelijk kan worden aangemerkt als een verdeling.

Gelet op hetgeen hiervoor is opgemerkt onder punt 3.6, falen de klachten uit subonderdeel 2.1. Nu de ouderlijke boedelverdeling ten opzichte van de erfgenamen een boedelverdeling is, waarbij het tijdstip van verdeling is het tijdstip van overlijden van de erflaatster, volgt hieruit noodzakelijk dat het naderhand vaststellen van de (omvang van de) onderbedelingsvorderingen niet kan worden aangemerkt als een verdeling.

3.8 In *subonderdeel 2.2* wordt aangevoerd dat onbegrijpelijk is het oordeel van het hof in r.o. 11, dat de erfgenamen in het onderhavige geval niet waren gebonden aan de waardering voor het successierecht. Uit de tekst van het testament volgt, volgens eiseres, een onmis-

3 MvT, *Kamerstukken II*, 1999/2000, 26822, 3, p. 7; Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II*, 2000/01, 26822, 6, p. 3. Vgl. voorts Klaassen/Luitjen & Meijer II, *Erfrecht*, 2008, p. 552-554 en Handboek *Errecht* (2015), L.C.A. Verstappen, p. 22.

4 E.A.A. Luitjen, 'Het bewogen leven van Doormroosje; de eigen aard van de ouderlijke boedelverdeling', *WPNR* 1990 (5986), p. 851 en Klaassen/Luitjen & Meijer II, *Errecht*, 2008, p. 557-558. Zie ook *Asser/Perrick 6* 1996/511-512 (in *Asser/Perrick 4* 2013/70 wordt daarnaar verwezen).

5 *Asser/Perrick 6* 1996/508.

6 Zie voor een overzicht van verschillen: Luitjen, *Errecht; algemene inleiding en erfrecht bij versterf* (*Mon. BW nr. B18*) 2012, p. 37-38 en Van Mourik, *Errecht* (*Mon. Pr. nr. 1*), 2013, p. 87-88.

kenbare koppeling tussen de hoogte van het erfdeel en het successierecht. De klachten uit subonderdeel 2.2 dienen te falen. Bij de ouderlijke boedelverdeling waarvan in deze zaak sprake is, hebben de erfgenamen vorderingen wegens onderbedeling op de vader. Het is daarom op grond van deze ouderlijke boedelverdeling dat de omvang van de onderbedelingsvorderingen moeten worden bepaald. Dat betekent dat het hof terecht heeft overwogen dat erfgenamen bij de vaststelling van hun onderbedelingsvorderingen in hun onderlinge verhouding niet gebonden zijn aan de waardering voor het successierecht en dat de aangegeven waarden voor de heffing van het successierecht erfgenamen (in beginsel) niet binden. Hieruit volgt tevens dat voor zover er al sprake was van overeenstemming tussen vader en verweerder c.s. over de aan te geven waarden, dat slechts het geval was voor de heffing van het successierecht. In dat kader heeft het hof ook overwogen dat het hof niet uit de overgelegde stukken is gebleken dat nadien, zoals eiseres stelt, overeenstemming tot stand is gekomen over de omvang van de nalatenschap op basis van de aangifte (waarvan het hof aanneemt dat eiseres hiermee bedoelt de berekening van de vordering van verweerder c.s. op vader). Dit oordeel is niet onbegrijpelijk.⁷

De verwijzing door eiseres naar art. 5 van het testament van 15 augustus 1989 ("*Op mijn genoemde echtgenoot rust de last de door mijn overige erfgenamen terzake van hun verkrijging uit mijn nalatenschap verschuldigde successierechten voor te schieten. Terugbetaling of verrekening daarvan zal eerst behoeven te geschieden bij de voldoening door mijn genoemde echtgenoot van het door hem op grond van voormelde scheiding en deling wegens overbedeling verschuldigde*") is niet relevant, nu uit dat artikel niets is af te leiden ten aanzien van de vaststelling van de omvang van de onderbedelingsvorderingen. Ook de overige verwijzingen in subonderdeel 2.2 naar de stellingen van partijen maken niet (voldoende) duidelijk dat erfgenamen in het onderhavige geval gebonden waren aan de waardering voor het successierecht. Eiseres heeft in cassatie ten slotte nog verwezen naar r.o. 4.4 van het vonnis van de Rechtbank Rotterdam van 8 april 2011. Daarin is volgens eiseres (onbetwist) vastgesteld dat de vaststelling van de vorderingen van verweerder c.s. is berekend in de aangifte van successie; volgens haar hebben verweerder c.s. in hoger beroep

niet erover geklaagd dat zij beiden bekend waren met de hoogte van de aanslag. Dit betoog faalt reeds omdat verweerder c.s. tegen de vaststelling van de omvang van de nalatenschap althans hun erfdeel in appel zijn opgekomen (grief I), zodat het hof gehouden was daarover te beslissen.

3.9 *Onderdeel 2.3* betoogt dat het hof voorts heeft miskend dat een aantal omstandigheden kwalificeren als een meewerken aan een (vormvrije) verdeling in de zin van art. 3:182-183 BW, althans het hof heeft onvoldoende gemotiveerd waarom dat niet zo zou zijn. Daartoe is door eiseres gewezen op de volgende omstandigheden:

i De bekendheid van verweerder c.s. met de door vader als executeur in de aangifte van 2002 berekende vorderingen van verweerder c.s.

ii De uit het testament volgende koppeling tussen de hoogte van het erfdeel en het successierecht.

iii Het door verweerder c.s. ingediende bezwaar dat zich niet richtte tegen deze berekening.

iv De stellingen van eiseres dat verweerder c.s. daarna bij het inroepen van de wilsrechten in 2003 en tot 2006 niet daarover hebben geklaagd.

Ook deze klachten falen, omdat bij een ouderlijke boedelverdeling zoals hier aan de orde is, de verdeling immers wordt bewerkstelligd door de erflater. De door eiseres genoemde omstandigheden kunnen dan ook niet met zich brengen dat op een later moment alsnog sprake is van een (vormvrije) verdeling. Voorts is te verwijzen naar wat onder punt 3.8 is opgemerkt, namelijk dat het oordeel van het hof dat de erfgenamen bij de vaststelling van hun onderbedelingsvorderingen in hun onderlinge verhouding niet gebonden zijn aan de waardering voor het successierecht, niet onbegrijpelijk is.

3.10 *Onderdeel 2.4* voegt toe dat indien onderdeel 2.3 geen doel treft, het hof is uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting, althans is zijn oordeel onbegrijpelijk, omdat het hof in r.o. 11 – op grond van de in onderdeel 2.3 opgesomde omstandigheden van het geval – er niet (op voorhand) vanuit is gegaan dat de in de aangifte successierechten opgegeven berekening van de vorderingsrechten bindend is tussen partijen, behoudens door verweerder c.s. te leveren tegenbewijs.

De klacht faalt, omdat het hof niet van het door eiseres aangegeven uitgangspunt behoefde uit te gaan. Het onderdeel licht ook niet (voldoende) toe waarom dat wel zo zou zijn. Voor het overige is terug te verwijzen naar de behandeling van de vorige middelonderdelen.

3.11 *Onderdeel 2.5* betoogt dat indien het oordeel van het hof over de niet-bindendheid

⁷ In *Handboek Erfrecht* (2015), M.J.A. van Mourik, p. 73-76, wordt in noot 35 naar het arrest van het hof in deze zaak verwezen, ter ondersteuning van het betoog van de auteur dat 'de ingediende aangifte voor de heffing van erfbelasting (...) veelal nuttige informatie oplevert, maar (...) niet beslissend (is), al was het maar omdat de woning wordt gewaardeerd op de WOZ-waarde'.

van de waardering voor het successierecht juist is, het hof heeft miskend dat art. 4:15 lid 2 BW onmiddellijke werking heeft. Dat betekent dat op het onderhavige geval de door art. 4:15 BW voorgeschreven verzoekschriftenprocedure van toepassing is. Het hof had dat ambtshalve moeten constateren en de wisselbepaling van art. 69 Rv moeten toepassen, ofschoon eiseres dit in eerste aanleg al aan de orde had gesteld. Tevens zijn dan de bepalingen van boek 3 BW inzake verdeling van toepassing, zoals genoemd in het tweede lid van art. 4:15 BW. Een en ander is door het hof miskend.

3.12 Art. 4:15 BW, dat volgens eiseres op grond van het overgangsrecht (art. 68a Overgangswet NBW) onmiddellijke werking heeft, heeft betrekking op de vaststelling van de omvang van de geldvordering uit hoofde van de wettelijke verdeling voor het geval erfgenamen daarover niet tot overeenstemming kunnen komen. In art. 4:13 BW is de wettelijke verdeling geregeld en in het derde lid van dit artikel is bepaald dat ieder van de kinderen als erfgenaam van rechtswege een geldvordering verkrijgt ten laste van de echtgenoot, overeenkomend met de waarde van zijn erfdeel. Het artikel geeft ook een regeling van het moment waarop deze vordering opeisbaar wordt.

Geschieden omtrent de vaststelling van de omvang van de in art. 4:13 lid 3 BW bedoelde geldvordering worden – indien de erfgenamen daaromtrent niet tot overeenstemming kunnen komen – op verzoek van de meest gereede partij door de kantonrechter vastgesteld. Het gaat hier derhalve om een verzoekschriftenprocedure.⁸ Ingeval een verkeerde rechtsingang is gekozen, dient de wisselbepaling van art. 69 Rv te worden toegepast. Het bepaalde in art. 69 Rv heeft ook betekenis voor de procedure in hoger beroep.⁹

3.13 De wettelijke verdeling van art. 4:13 BW werkt slechts indien de nalatenschap is opgevallen na de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht.¹⁰ Dit heeft in beginsel tot gevolg dat ook een vraag omtrent de toepassing van de wettelijke verdeling, zoals die is geregeld in art. 4:15 BW, pas relevant kan zijn indien de nalatenschap is opgevallen na de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht. Dat doet zich hier niet voor, zodat art. 4:15 BW niet van toepassing is en de daar voorgeschreven verzoekschriftenprocedure in beginsel niet gevolgd kan worden. In de lagere rechtspraak is

aan de orde gekomen dat onder omstandigheden art. 4:15 BW ook kan worden toegepast op een ouderlijke boedelverdeling die is opgevallen vóór 1 januari 2003.¹¹ In de betreffende procedure bij de Rechtbank Alkmaar hadden verzoekers hun verzoek echter expliciet gebaseerd op art. 4:15 BW. In de onderhavige procedure is dat niet het geval; verweerder c.s. hebben, daartoe uitgenodigd door de kantonrechter, in hun akte na comparitie expliciet vermeld dat zij de vorderingen waarom het in cassatie gaat (de vorderingen I en III) baseren op art. 3:178 en 3:185 BW jo art. 677 Rv, zodat de dagvaardingsprocedure moet worden gevolgd. Slechts de vorderingen II en IV (die betrekking hebben op de nalatenschap van vader) hebben verweerder c.s. gegrond op art. 4:15 BW, waarbij zij het standpunt hebben ingenomen dat sprake is van een verzoekschriftenprocedure. Eiseres heeft zich hierbij aangesloten in haar antwoordakte na comparitie, zij het dat zij bepleit heeft dat uit een oogpunt van proceseconomie alle vorderingen bij elkaar dienen te blijven. Kortom, de vorderingen waarom het in cassatie gaat, zijn niet gebaseerd op art. 4:15 BW, zodat ook hierom het beoogd van eiseres dat de verzoekschriftenprocedure had moeten worden gevolgd, niet opgaat. De klacht uit onderdeel 2.5 faalt hiermee.

3.14 *Onderdeel 3* komt op tegen r.o. 7 van het arrest van 30 december 2014. Daarin overweegt het hof dat eiseres niet meer heeft gereageerd op de kopie van de brief van verweerder c.s., waarna het hof de door verweerder c.s. in die brief berekende vordering heeft toegevoegd. Het hof is hiermee, volgens het onderdeel, uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting, althans is zijn beslissing onbegrijpelijk, door de door verweerder c.s. daarin genoemde bedragen en renteberekening als vaststaand over te nemen op de enkele grond dat er niet gereageerd is op voornoemde brief. Dat klemt temeer nu het ging om het laatst uitgewisselde processtuk vóór het eindarrest.¹² Bovendien is eiseres niet door het hof in de gelegenheid gesteld daarop te reageren, althans dat blijkt niet uit de stukken. Eiseres heeft belang bij deze klacht aangezien zij de in voornoemde brief genoemde bedragen en renteberekeningen betwist.

Daarnaast betreft de voornoemde brief van verweerder c.s. een vermeerdering c.q. wijziging van eis. Bij memorie van grieven vorderen verweerder c.s. immers een bedrag van (ieder

8 Vgl. *T&C Burgerlijke Rechtsvordering* (Van Mierlo), art. 268 Rv, aant. 3 onder b, waar het gaat om de verzoekschriftenprocedure in zaken betreffende nalatenschappen; in dat kader wordt door genoemde auteur verwezen naar art. 4:15 BW.

9 HR 1 april 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS5824, NJ 2005/348.

10 MvT, *Kamerstukken II 1999/2000*, 26822, 3, p. 4. Vgl. *T&C Burgerlijk Wetboek* (F. Schols), inleidende opmerkingen bij afdeling 4.3.1 (vóór art. 4:13 BW), aant. 6.

11 Rb. Alkmaar 21 december 2007, ECLI:NL:RBALK:2007:BD0118. Naar deze uitspraak wordt verwezen door E.A.A. Luijten, *Erfrecht; algemene inleiding en erfrecht bij versterf* (Mon. BW nr. B18), Deventer: Kluwer 2012, nr. 6; *Handboek Erfrecht* (2015), M.J.A. van Mourik, p. 89 (nr. IV.11) en *Groene Serie Erfrecht* (M.R. Kremer), art. 4:15 BW, aant. 2 en 6.

12 Het cassatiemiddel spreekt abusievelijk van 'tussenarrest'.

€ 28.588,80, vermeerderd met de wettelijke rente vanaf 23 september 2008 tot aan de dag der algehele betaling. In voornoemde brief hebben zij weliswaar de hoofdsom verlaagd tot € 20.059,56, maar werd daarentegen de wettelijke rente gevorderd vanaf 2 augustus 2001. Een dergelijke late vermeerdering/wijziging van eis ten aanzien van de gevorderde rente is in strijd met de twee-conclusie-regel.

3.15 Onderdeel 3 komt naar zijn bewoordingen uitsluitend op tegen r.o. 7 van het (eind) arrest van 30 december 2014. Een redelijke uitleg van het onderdeel brengt echter mee dat aangenomen moet worden dat het zich ook richt tegen (de voortbouwende) r.o. 9 van het eindarrest, waar het hof overweegt dat gezien zijn tussenarrest van 21 augustus 2012 alsmede hetgeen het hof hiervoor heeft overwogen, het bestreden vonnis van 8 april 2011 van de Rechtbank Rotterdam gedeeltelijk dient te worden vernietigd.

3.16 Hiervoor onder 2.1 (onder III) is weergegeven wat verweerder c.s. van eiseres op dit punt vorderen, namelijk dat eiseres aan verweerder c.s. zal betalen het bedrag van € 76.195, vermeerderd met de wettelijke rente over de hoofdsom van € 52.616 vanaf 3 augustus 2008, althans vermeerderd met de wettelijke rente vanaf de dag van dagvaarding tot aan de dag van algehele betaling, dan wel een ander in goede justitie te bepalen bedrag aan hoofdsom vermeerderd met voormelde rente vanaf 3 augustus 2001 tot aan de dag van algehele betaling.

De Rechtbank Rotterdam heeft bij vonnis van 8 april 2011 eiseres veroordeeld om aan ieder der eisders (verweerder c.s.) te voldoen een bedrag van € 6.614,64 te vermeerderen met de wettelijke rente daarover met ingang van 23 september 2008 tot aan de dag der algehele voldoening. Aan dit oordeel ligt ten grondslag dat met betrekking tot de hoofdsom een enkelvoudige wettelijke rente verschuldigd is over de periode van 3 augustus 2001 (datum overlijden erflaatster) tot en met 28 november 2005 (datum overlijden vader), en een samengestelde wettelijke rente over de periode vanaf 28 november 2005. Omdat verweerder c.s. op 23 september 2008 een betaling van eiseres hebben ontvangen van ieder € 7.500 dient de vordering daarmee te worden verminderd, waarna het overblijvende bedrag weer wordt vermeerderd met de (samengestelde) wettelijke rente sedertdien.¹³ De enkelvoudige wettelijke rente die verschuldigd is over de periode van 3 augustus 2001 (datum overlijden erflaatster) tot en met 28 november 2005 (datum overlijden vader) is gebaseerd op hetgeen

in de uiterste wilsbeschikking van de erflaatster is opgenomen.¹⁴

3.17 In de memorie van grieven hebben verweerder c.s. de volgende berekening gegeven (nrs. 9, 10 en 11). De nalatenschap van erflaatster wordt bepaald op € 75.797. Verweerder c.s. zijn daarbij uitgegaan van een waarde van de woning van € 185.500. Verweerder c.s. hebben recht op 1/3e deel van de nalatenschap van erflaatster, dat is € 25.266. Hiervan gaat het successierecht af, zodat overblijft de hoofdsom van € 25.142,57. Hierover is enkelvoudige wettelijke rente verschuldigd over de periode 2 augustus 2001 (datum overlijden erflaatster)¹⁵ tot en met 28 november 2005 (datum overlijden vader). De hoofdsom met de enkelvoudige wettelijke rente wordt dan € 31.228,94. Over dit bedrag is de wettelijke rente verschuldigd van 28 november 2005 tot 23 september 2008, wat een bedrag van hoofdsom met rente oplevert van € 36.058,80. Op 23 september 2008 heeft eiseres aan ieder van appellanten (verweerder c.s.) een bedrag betaald van € 7.500, zodat ieder van appellanten per 23 september 2008 te vorderen heeft het bedrag van € 28.558,80, te vermeerderen met de wettelijke rente sedertdien.

3.18 In het arrest van 21 augustus 2012 heeft het hof overwogen dat partijen met betrekking tot de omvang en samenstelling van de nalatenschap slechts zijn verdeeld omtrent de waarde van de onroerende zaak aan de a-straat 1 te (plaats) (r.o. 6). Na het inwinnen van een deskundigenbericht heeft het hof in het eindarrest van 30 december 2014 overeenkomstig de bevindingen van de deskundige de waarde in het vrije economische verkeer van de onroerende zaak vastgesteld op € 155.000.

Als gevolg van deze vaststelling van de waarde van de woning is ook de hoogte van de vordering van verweerder c.s. op eiseres veranderd. De waarde van de woning waarvan verweerder c.s. in de memorie van grieven zijn uitgegaan moet naar beneden worden bijgesteld. Daartoe hebben verweerder c.s. in de schriftelijke reactie na deskundigenbericht d.d. 9 januari 2014 ook een nieuwe berekening ge-

14 In de uiterste wilsbeschikking is immers bepaald dat over de vordering wegens overbedeling die de overige erfgenamen hebben ten laste van de echtgenoot van erflaatster een jaarlijkse interest, gelijk aan de wettelijke interest, wordt vergoed. Zie art. II.C.3 van het testament van 21 augustus 1980. Het testament van erflaatster is opgenomen als productie 5 bij inleidende dagvaarding. Daarop wordt overigens ook bij inleidende dagvaarding, onder 8, gewezen.

15 Verweerder c.s. zijn in de memorie van grieven en ook in de brief van 9 januari 2014 uitgegaan van de datum van overlijden van erflaatster van 2 augustus 2001. Rechtbank en hof hebben 3 augustus 2001 als datum van overlijden genoemd (p. 2 van het vonnis van 8 april 2011 en r.o. 2 van het arrest van 21 augustus 2012).

13 Zie r.o. 5.2-5.6 van het vonnis.

geven. De erfden zijn nu € 20.059,65. Over de periode van 2 augustus 2001 (datum overlijden erflaatster) tot en met 28 november 2005 (datum overlijden vader) moet dit bedrag worden vermeerderd met de wettelijke rente, hetgeen neerkomt op een bedrag van € 24.924,46. Dit bedrag dient weer vermeerderd te worden met de wettelijke rente over de periode 28 november 2005 tot en met 23 september 2008, hetgeen neerkomt op een bedrag van € 28.766,88. Op dit bedrag is door eiseres aan ieder van verweerder c.s. afgelost een bedrag van € 7.500, zodat een bedrag van € 21.268,88 resteert. Indien dat bedrag wordt vermeerderd met de wettelijke rente tot 29 september 2013, wordt uitgekomen op een bedrag van € 25.651,64. De vordering op eiseres is daarom ook € 25.651,64, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 29 september 2013 tot aan de dag van algehele betaling.

Het hof heeft deze berekening van verweerder c.s. samengevat in zijn eindarrest (r.o. 6). Eiseres heeft een kopie van deze brief van verweerder c.s. (met daarin de genoemde berekening) ontvangen, maar heeft hierop niet meer gereageerd (r.o. 7). Het hof is van de waarde van het pand uitgegaan zoals die door de deskundige is vastgesteld (r.o. 8) en heeft vervolgens het bestreden vonnis van 8 april 2011 van de Rechtbank Rotterdam gedeeltelijk vernietigd (r.o. 9). In zijn einduitspraak heeft het hof het bedrag van € 25.651,64 toegewezen, met wettelijke rente vanaf 29 september 2013.

3.19 Uit de hiervoor gegeven uiteenzetting volgt dat de klachten uit onderdeel 3.1.1 en 3.1.2 niet kunnen slagen. Verweerder c.s. hebben in de memorie van grieven een uitgewerkte berekening gegeven van de vordering die zij op eiseres hebben. In de appelprocedure is slechts aan de orde de waarde van de woning. Nadat die waarde is vastgesteld, hebben verweerder c.s. in de brief van 9 januari 2014 een nieuwe berekening gegeven die identiek is aan de berekening uit de memorie van grieven, met dien verstande dat wordt uitgegaan van een andere waarde van de woning (waardoor de renteberekening wijzigt) en is uitgerekend wat het bedrag aan wettelijke rente is over de periode van 23 september 2008 (genoemd in de memorie van grieven) tot 29 september 2013 (de door de rechtbank bepaalde ingangsdatum van de wettelijke rente), namelijk € 2.677,75 + € 1.705,01. Dit is echter geen vermeerdering van eis, nu ook al in de memorie van grieven de wettelijke rente werd gevorderd vanaf 23 september 2008.

Eiseres heeft alle gelegenheid gehad om de berekening van verweerder c.s. in de memorie van grieven te betwisten. Zij heeft dat echter slechts gedaan met betrekking tot de hoogte van de waarde van de woning, en niet voor de andere elementen in de berekening dan wel de

berekeningssystematiek.¹⁶ Nadat de waarde van de woning door de deskundige was vastgesteld en het hof de daartegen gerichte bezwaren van eiseres had verworpen (r.o. 8 van het eindarrest), kon het hof dus zelf – op basis van hetgeen verweerder c.s. in de memorie van grieven uiteen hadden gezet en wat door eiseres niet was betwist – berekenen wat de hoogte van de vordering van verweerder c.s. op eiseres was. De inhoud van de brief van 9 januari 2014 voegde daaraan niets nieuws toe, zodat er geen aanleiding was voor het hof om daarop een reactie van eiseres te vragen. Een nadere motivering van het door het hof berekende bedrag was ook niet nodig, nu het bedrag volgde uit de, door eiseres niet bestreden, berekening in de memorie van grieven.

3.20 De (sub)onderdelen 3.2.1 en 3.2.2 betreffen dat sprake is van een vermeerdering c.q. wijziging van eis doordat verweerder c.s. in tegenstelling tot de memorie van grieven, in de brief van 9 januari 2014 de wettelijke rente vorderen vanaf 2 augustus 2001.

De onderdelen missen feitelijke grondslag. Dat wettelijke rente vanaf 2 augustus 2001 (zijnde de datum van overlijden van erflaatster) is verschuldigd, vloeit voort uit het testament van erflaatster.¹⁷ Dit hadden verweerder c.s. ook al ten grondslag gelegd aan hun memorie van grieven. Daarmee is deze datum verklaard.

3.21 De slotsom is dat eiseres niet-ontvankelijk is in haar cassatieberoep voor zover dat is gericht tegen het arrest van het Hof Den Haag van 4 juni 2013 en dat het cassatieberoep voor het overige moet worden verworpen.

Conclusie

De conclusie strekt tot niet-ontvankelijkverklaring van eiseres in haar cassatieberoep voor zover dat is gericht tegen het arrest van het Hof Den Haag van 4 juni 2013 en voor het overige tot verwerping van het beroep.

RFR 2017/15

HOGE RAAD (CIVIELE KAMER)

14 oktober 2016, nr. 16/00593

(Mrs. A.M.J. van Buchem-Spapens, C.E. du Peron, M.J. Kroeze; plv. P-G mr. F.F. Langemeijer)

Art. 40a, 40 lid 3, 41 lid 1 Wet Bopz; art. 5 EVRM

RvdW 2016/1060

NJB 2016/1951

NJ 2016/452

ECLI:NL:PHR:2016:844

ECLI:NL:HR:2016:2350

¹⁶ Vgl. memorie van antwoord, onder 9, 16 en de brief d.d. 9 januari 2014 zijdens eiseres.

¹⁷ Zie hiervoor onder 3.16.